

Siyasal Elitler (Seçkinler) ve Elit Siyasi Kültürü: Kavramsal Bir Analiz

Political Elite and Elite Political Culture: A Conceptual Analysis

ÖZET

Literatürde siyasal elit kavramının anlaşılması ve kullanımında açık bir karışıklık ve bir kısım çelişkiler mevcuttur. Kavram gerçekten de elit siyasi kültürünü incelemede ve buna bağlı olarak siyasal sistemlerin yapısını, siyasal rejimlerin değişimini analiz etmede çok önemli bir yer tutmaktadır. Demokratik, otoriter veya totaliter her türlü siyasal rejimin yapısını ve süreç içerisinde geçirdiği değişimleri anlayabilmek için ilk odaklanması gereken nokta, söz konusu toplumda elitlerin sahip olduğu siyasete yönelik inançlar, değerler ve yönelimler kümesinin ortaya konulmasıdır. Elit siyasi kültürü bileşenlerini mümkün olduğu kadar doğruya yakın ve tutarlı bir şekilde ortaya koyabilmek için de siyasal elit kavramının açıklığa kavuşturulması hayati önemdedir. Bu çalışmada; elit ve siyasal elit kavramları sistematik ve detaylı bir şekilde ele alınarak literatürdeki karışıklık ve çelişkiler giderilmeye çalışılmış; daha sonra elde edilen bilgiler ışığında elit siyasi kültürünün kitle siyasi kültüründen farkları belirlenmiş ve elit siyasi kültürüne ait özelliklere nasıl ulaşılabileceği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elit siyasi kültürü araştırmalarında anket tekniğinin yetersizlikleri ve çözüm yolları önerilmiştir. Sonuçlar; siyasal elit kavramının ağırlıklı profesyonel siyasetçiler olarak kabul edilmesinin elit siyasi kültürü incelemelerinde daha tutarlı sonuçlara ulaşmayı mümkün kıldığını, elit siyasi kültürü araştırmalarında ise yaygın olarak kullanılan anket ve mülakat gibi tekniklerin yetersizliğini göstermekte, söz konusu araştırma metodlarının mutlaka söylem analizi gibi nitel yöntemlerle desteklenmesi gerektiğini açık bir şekilde göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Elit, Elit Siyasi Kültürü, Demokratik-Otoriter- Totaliter, Kitle Siyasi Kültürü, Nitel Yöntemler

ABSTRACT

In the literature, there is a clear confusion in understanding and using of the concept of political elite. The concept is really important in explaining very structure of political regimes and dynamics behind the regime changes. In order to understand very nature of political regimes, be it democratic or authoritarian, first of all one should focus on beliefs, values and orientations political elites have. Besides, to set forth elements of elite political culture as consistently and correctly as possible, it is vital to clarify the concept of political elite. In this study, concept of elite and political elite was examined systematically in detail for the purpose of clarifying complexities and contradictions in the field; distinctions between mass and elite political culture were determined in the light of gathered analyses and tried to set forth how one can reach basic characteristics of elite political culture. Shortcomings of survey method in elite political culture researches were underlined and recommended some solutions about the problem. Results clearly showed that the concept of political elite should be taken as professional politicians in order to reach consistent results in elite political culture studies, and qualitative research methods like discourse analysis should be employed in order to strengthen consistency as well as quantitative methods like interviews and surveys.

Keywords: Political Elite, Elite Political Culture, Democratic-Authoritarian- Totalitarian, Mass Political Culture, Qualitative Methods

GİRİŞ

Elit kavramı, dilimize seçkinler olarak çevrilerek de kullanılmaktadır. Kavram; Fransa'da 17. yüzyılda mükemmellik, üstünlük ve saygınlık gibi anlamlarla beraber, soyluluk asalet gibi anlamlarda kullanılmaya başlanmıştı. 19. Yüzyıl başlarında İngiltere'de etkin sosyal gruplar için kullanılmaya başladı (Bottomore, 1993). Bunlar kavramın ilk kullanım şekilleriydi. Elit kavramının Amerika ve Avrupa'da yaygın kullanımı ise özellikle Vilfredo Pareto'nun çalışmaları ile ortaya çıktı (1993). Kavram her ne kadar kullanım olarak antik çağlara, Platon'un çalışmalarına kadar götürülebilirse de 19. Yüzyıl sonlarından itibaren esas olarak elitist teorisyenler tarafından ele alınmıştır. Özellikle 20. Yüzyıl başlarından itibaren elit kavramı genel olarak siyasal elit olarak kabul edilmiş ve araştırmalarda kullanılmıştır. Başına *siyasal* kavramının getirilmesi, onu diğer elit gruplarından ayırmak için gerekiyordu. Bu tamamlayıcı kelime ile siyasal elitler, diğer elit grupları (medya elitleri, iş dünyası elitleri, askeri elitler vs.) ile karıştırılması önlenmiştir. Ancak bu konuda net bir kavramlaştırma olduğunu ileri sürmek de oldukça zordur. Literatürde birçok farklı yaklaşım ve tanımlama çalışmalarına rastlamak mümkündür. Bu çalışmada siyasal elit (political elite) kavramı incelenerek, alandaki çelişkileri giderici, açıklayıcı ve kapsayıcı bir kavramlaştırma ortaya konulmaya çalışılacaktır. Siyasal elit kavramı açıklığa kavuşturulduktan sonra, bu bilgiler ışığında çalışmanın

Gökhan Murat Üstündağ¹

How to Cite This Article

Üstündağ, G. M. (2023). "Siyasal Elitler (Seçkinler) ve Elit Siyasi Kültürü: Kavramsal Bir Analiz", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:51; pp:3072-3079. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.70983>

Arrival: 09 May 2023
Published: 31 July 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İİBF Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Bilecik, Türkiye

ikinci bölümünü teşkil eden elit siyasi kültürünün ne olduğu, önemi ve kitle siyasi kültüründen ayrıldığı noktalar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Elit siyasi kültürü; alanda oldukça kısıtlı çalışma bulunmasına rağmen, ele alınan herhangi bir toplumun siyasal hayatını, oluşturdukları siyasal rejimlerin arkasında yatan değerler sistemini, söz konusu siyasal sistemlerin ise asıl aktörleri olan elitlerin siyasal kültürlerini anlayabilmek ve açıklayabilmek açısından hayati önemdedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de açıklanacağı üzere, demokrasilerde elbette kitleler önemlidir ve siyasal hayatı açıklamada önemlidir, ancak, siyasal elitlerin bu konudaki *baskın* (dominant) konumları da inkâr edilemez. Siyasal elitler elbette kitlelerden, kitlenin siyasi kültüründen etkilenirler. Fakat elitlerin sisteme hâkim konumlarından dolayı, etkinlik oranları, kitleleri şekillendirme imkanları, toplumu oluşturan bireyler ve gruplardan çok daha fazla olduğu da bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu faktörlerden dolayı; seçilen herhangi bir devletin yapısı, siyasal sistemi ve siyasal hayatının incelenmesinin söz konusu ülkedeki elit siyasi kültürünün incelenmesi ile başlaması en doğru yol olacaktır.

Elit siyasi kültürünün nasıl çalışılacağı ise alandaki diğer önemli bir problem olarak görünmektedir. Gerçekten de bu konuda büyük bir eksiklik göze çarpmaktadır. Kitle siyasi kültürü araştırmaları ile kıyaslandığında konu üzerinde oldukça kısıtlı çalışma olmasının belki de en önemli sebebi, araştırmalarda azami doğruluk ve tutarlılığa ulaşmada kullanılacak yöntem üzerinde uzlaşamaması olarak görünmektedir. Bu bakımdan çalışmada ayrıca elit siyasi kültürü araştırmalarında söz konusu yöntem arayışları da irdelenerek en uygun araştırma metodunun ne olabileceği konusunda da bir öneri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

ELİT VE SİYASAL ELİT KAVRAMLARI

Siyasal Elit kavramının günümüzde tam olarak ne anlama geldiğini kavrayabilmek için öncelikle kavramın modern anlamda 20. yüzyıl başlarında klasik elit teorisyenleri tarafından ilk ortaya atılışından günümüze kadar süreçte kullanım şekillerini ve verilen anlamları incelemek bir zorunluluktur. 20. yüzyıl başlarında ilk elit teorisyenleri olarak kabul edilen Vilfredo Pareto (1848-1923), Gaetano Mosca (1851-1941) ve Robert Michels (1876-1936), aralarında farklar olsa da genel olarak toplumdaki elit gerçeğini vurgulamışlar ve bunun kaçınılmaz ve gerekli olduğunu iddia etmişlerdir. Tarih, bu düşünürlere göre “yöneten-yönetilen ayrımı” üzerine kurulmuştur ve böyle olması da kaçınılmazdır (Bottomore, 1993). Yöneten daima küçük bir azınlık, yönetilen ise daima çoğunluk olmuştur, olmaya da devam edecektir. İşte, bu düşünürlerin yönetici sınıf şeklinde düşündükleri grup seçkinler, yani siyasal elitlerdir. Her üç düşünür de bu noktada mutabıktır, yani elit terimi siyasal veya yöneten elitlerdir, seçkinlerdir. Konunun açıklığa kavuşturulması için “Klasik Elit Teorisyenleri” olarak da adlandırılan söz konusu düşünürlerin çalışmalarına kısaca göz atmakta fayda vardır. Çalışmaları incelerken, her üç düşünürün de İtalyan olduklarını ve eser verdikleri dönemin de Mussolini döneminin etkilerini barındırdığını da belirtmek gerekir. Bağlamı anlamak bakımından, bu dönemin 1917 Bolşevik İhtilali arifesi olduğu, Avrupa’da sosyalist / komünist hareketlerin güç kazandığı ve diğer rejimlere güçlü bir tehdit olmaya başladığı bir dönem olduğu da not edilmelidir.

Modern anlamda konu üzerinde ilk önemli çalışmalardan biri, Vilfredo Pareto’nun Elit Dolaşımı Kanunu (*the law of circulation of elites*) adlı çalışmasıdır. Pareto’ya göre; çok kısa dönemler hariç olmak üzere, insanlık tarihi sürekli yükselen ve düşen elitler tarihidir (Pareto, 2015). Elitler; belirli bir zekâyâ, kapasiteye ve karaktere sahip bir sınıftır ve “diğer sınıfların en tepesinde yer alan sınıftır” şeklinde tanımlanır (Delican, 2000). Gerçekten de bu tanım, bir soyluluk veya bir asalet ima etmese de bir üstünlük bir mükemmeliyet duygusu vermektedir. Zaten Pareto’ya göre sınıf ayrımı genel olarak; elitleri temsil eden bir yüksek sınıf ve toplumun geriye kalanlarından oluşan bir alt sınıftan (elit olmayan sınıf) oluşur (2000). Elit sınıfı ise kendi içerisinde tekrar iki alt tabakaya bölünür: yönetici elit ve yönetici olmayan elit (Pareto, 1935). Yönetici elit; doğrudan veya dolaylı olarak yönetimde siyasal kararların alınmasında rol oynayan sınıftır. Yönetici olmayan elit ise geriye kalanlardır. Bu noktada diğer meslek gruplarına ait elitlerden söz edilebilir; medya elitleri, sanat elitleri, iş dünyası elitleri gibi. Bu elitler de kendi meslek grupları içerisinde en üst seviyede yetenekli ve başarılı kişilerden oluşmaktadır. Pareto bununla da kalmaz ve yönetici eliti de tekrar ikiye ayırarak çalışmasını derinleştirir: İç grup ve dış grup (Kapani, 2007, s. 128). İç gruptan kastı, yönetici elitin kararlara doğrudan etkili grubu iken, dış grup siyasal kararlara dolaylı etkide bulunan grup olarak anlaşılabilir. Bunu parlamenter sistemlerdeki başbakan ve bakanlar kurulu veya kabine ile iktidara gelmiş partinin diğer milletvekilleri olarak düşünebiliriz. Yani, kabine iç grubu oluşturduğu, diğer milletvekillerinin ise dış grubu oluşturduğu düşünülebilir. Bir başka yoruma göre de iktidar partisinin milletvekilleri iç grup, parlamentoda bulunan diğer bütün milletvekilleri de dış grup olarak da değerlendirilebilir. Gerçekten de bakanların veya iktidar partisi milletvekillerinin siyasal kararların alınmasında diğer sıradan milletvekillerinden daha etkili olduğu açıktır. Pareto’nun teorisinin en önemli taraflarından birisi de sadece elit gruplarının yapısını açıklamakla kalmaması, aynı zamanda bu grupların nasıl değiştiğini de ortaya koymaya çalışmasıdır. “Elit Dolaşımı Kanunu”na göre; elitler ve elit olmayan gruplar değişime uğrarlar ve yerlerini yeni elitlere bırakırlar (2015). Bu dönüşüm ise sızma (yumuşak) veya devrim (şiddet yoluyla) şeklinde olabilir. Bu durum, sürekli birtakım değişikliklere uğrayan yönetici elit grubunda daha görünür bir haldedir (Delican, 2000). Bu konuda daha kapsamlı bir çalışma ise, Pareto’nun da öğrencisi olan ve çalışmalarından faydalandığı Marie Kolabinska’dan gelmiştir. Kolabinska’ya göre; elit dolaşımı / değişimi üç farklı şekilde olabilir: yönetici elit içerisinde, alt tabakalardan sızma yoluyla ve alt tabaka tarafından yeni bir elit sınıfı

oluşturulması (Bottomore, 1993). Bu konuda, demokratik elitizmi Joseph Schumpeter'in de benzer bir yaklaşım sergileyerek Pareto çizgisinden etkilendiği söylenebilir. Ona göre de üç farklı elit dolaşımı / dönüşümü söz konusu olabilir: elit sınıfı içinde ailelerin yükselişi ve düşüşü, sınıflar arası hatlarda hareket ve sınıfın bir bütün olarak yükselişi ve düşüşü (1993).

Pareto'ya benzer şekilde, Gaetano Mosca da tüm insanlık tarihi boyunca bütün insan topluluklarının iki sınıftan oluştuğunu iddia eder; yönetenler ve yönetilenler (Mosca, 1939). Mosca'daki yöneten sınıflar Pareto'daki yüksek ya da elit sınıf, yönetilenler ise Pareto'nun ayrımındaki alt sınıf ile eşlenebilir. Onun ileri sürdüğü siyasal formül (political formula), yönetici sınıfın dayandığı yasal ve ahlaki temelleri anlatması bakımından elit siyasal kültürü çalışmalarına da ışık tutar niteliktedir. Ona göre siyasal formül, birtakım özel düşünceler ve duygular üzerine kuruludur ki (1939), bu temel kitlelerden farklı bir seçkin siyasi kültürünün varlığını da işaret eder. Mosca'ya göre, yönetici sınıf sosyal değişimin öznesi olmaktan ziyade onun nesnesidir (1939). Yani, toplumda meydana gelen bütün değişikliklerden yönetici sınıf ta payını alır, değişir veya değişmek zorunda kalır. Bu noktada da Pareto'nun elit dolaşımı ile benzer bir durumla karşı karşıya kalmaktayız. Mosca söz konusu dolaşımın / değişimin temel dinamiği olarak toplumdaki inanç, değer ve duygulardaki değişimi ön plana almaktadır. Bu bakımdan Mosca'nın çalışması elit siyasi kültürü çalışmaları bağlamında daha fazla önemi hak etmektedir. Onun çalışmalarından anlıyoruz ki, seçkin siyasi kültürü kısmi de olsa kitle siyasi kültürü ile etkileşim halindedir ve karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Mosca, yönetici azınlığın çoğunluğu oluşturan geniş kitleleri nasıl yönetebildiğini de yönetici sınıfın organize olmasına bağlamaktadır. Doğaldır ki, bu organize olma durumu, bu dayanışma halini meydana getiren elitleri birbirine bağlayan bir inanç ve değerler sistemidir. İşte elitlere özgü, kitlelerden farklılaşan söz konusu inanç ve değer sistemi elit siyasi kültürünün de temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Diğer önemli elit teorisi ise, "Oligarşinin Demir Yasası" adlı kuramı ile tanınan Roberto Michels'e aittir. Michels, demokratik rejimlerdeki siyasal partilerin dahi oligarşik bir yapıda olduğunu ve bu durumun kaçınılmaz olduğunu vurgular (1968). Ona göre her örgütlenme az ya da çok oligarşik eğilimler göstermektedir. Yani bütün toplumsal organizasyonlar her türlü siyasal rejimlerde bir azınlık tarafından yönetilir. Gelişmiş (consolidated) demokrasilerde de durum böyledir. Elit dolaşımı konusunda da Pareto'nun sızma yolu ile değişim yaklaşımına benzer şekilde, içine çekme (absorption) veya yeniden bir araya gelmelerle söz konusu değişimin sağlanacağını, seçkinlerin bütünü ile değişiminin ise tarihte çok ender olarak görülebileceğini savunur (1968). Michels'e göre; yönetici azınlığı oluşturan oligarşiye mensubiyet, doğum yoluyla, servetle veya bilgi ve devlet memurluğu yoluyla elde denebilir (1968). Sonuç Pareto ve Mosca ile aynıdır; bütün toplumlarda daima yönetici bir azınlık çoğunluğu yönetir.

Klasik elit teorileri görüldüğü üzere aralarında küçük farklar olmakla beraber tarih boyunca toplumların genel olarak iki gruptan oluştuğunu, bu iki gruptan azınlıkta olanların çeşitli yöntemler uygulayarak toplumun çoğunluğunu yönettiğini ve bundan sonra da bu durumun devam edeceğini ileri sürerler. Söz konusu düşünürlerin görüşleri ne kadar eleştirilirse eleştirilsin, bir elit gerçeğini ortaya koymaları açısından önemlidir. Bu gerçeklik, günümüz siyasal sistemlerinin analizi için de önemli bir çerçeve sunmaktadır. Eğer böyle bir yönetici azınlık, elit, grubu varsa ve bunların siyasal kültürleri de kitle siyasi kültüründen farklıysa, ki öyledir, siyasal sistemlerin yapı ve işleyişlerini bu gerçeklikten ayrı düşünmek tutarsız olacaktır. Yönetici sınıfın, yani elitlerin, aynı zamanda kitle siyasi kültürünün oluşumu ve değişiminde de önemli rol oynamaları kaçınılmaz olacaktır. Elbette seçkinler de kitle siyasi kültüründen etkileneceklerdir, hatta karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Ancak, yönetici olmanın, siyasal iktidarı doğrudan veya dolaylı olarak kullanmanın kitleye göre çok daha büyük ve kıyaslanamayacak üstünlükte bir avantaj sağladığı da açıktır. Bundan dolayıdır ki, siyasal sistemlerin iç yapısını doğru analiz edebilmek için seçkin / elit siyasi kültürü çalışmalarına daha fazla önem verilmesi, bunun yapılabilmesi için de öncelikle siyasal elit (seçkin) kavramının netleştirilmesi gerekmektedir.

Teorik olarak böyle bir sınıfın varlığı ilk bakışta demokrasinin en temel ilkeleriyle çelişir görünmektedir. Klasik elit teorisyenleri olarak kabul edilen Pareto, Mosca ve Michels bu yüzden demokrasi dışı hatta faşizmin öncülükleri olarak görülmüşlerdir. Fakat demokrasi pratiğinde de bir azınlık oluşturan yönetici sınıfın çoğunluğu oluşturan kitleleri yönettiği kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkar. Fakat şu da bir gerçektir ki, klasik elit teorisyenlerinin belirttiği gibi tamamen yönetilenlerden bağımsız bir elit grubundan da söz edilemez. Klasik elit teorilerinden sonra, ilk bakışta bir çelişki gibi görünen bu durumu demokrasi ile bağdaştırmaya çalışan, elit gerçeğinin demokrasi ilkeleri ile uyumlu olabileceğini açıklamaya çalışan "yeni / demokratik elit teorileri" ortaya çıkmıştır. Tom Bottomore'a göre; Karl Mannheim, Joseph Schumpeter ve Robert Dahl gibi isimler elit gerçeğinin demokratik ilkelerle uyumlu olduğunu kabul ederek "elitlerin çoğulluğu" (plurality of elites) kavramını ileri sürmüşlerdir (1993). Kavrama verilen isimden de anlaşılacağı üzere, demokrasilerde tek bir elit grubu yerine çok sayıda elit grubu vardır. Demokrasileri diğer sistemlerden ayıran başlıca özellik de budur. Raymond Aron bu noktayı belki de en iyi açıklayan bilim insanıdır. Ona göre hem batı tipi demokrasiler hem de Sovyet tipi totaliter sistemler birer elit rejiminden başka bir şey değildirler (1993). Ancak, demokrasilerde *çok ve bölünmüş* elit grupları mevcutken, totaliter sistemlerde *tek ve birleşmiş* elit grubundan bahsedilebilir (1993). Demokrasilerde bulunan çok sayıdaki elit grupları siyasal partilere benzetilebilir. Çok partili demokratik sistemlerde her bir siyasal parti bir elit grubu olarak ele alınabilir. İşte Schumpeter'e göre demokrasi bu elit grupların bir yarısını sağlayan bir sistem, bir yöntemdir. Halk, yarışan elit

gruplarından birini seçerek işbaşına getirir veya götürür. Demokratik elit teorilerinin özünü bu anlayış oluşturur. Demokrasileri diğer otoriter ve totaliter sistemlerden ayıran esas nokta da birden fazla elit grubunun bulunması ve bunların birbirleriyle serbest rekabetçi bir ortamda yarışarak işbaşına getirilmeleridir.

Elit kavramı; yukarıda açıklanmaya çalışıldığı gibi sadece siyaset ile sınırlı olmaması, literatürde siyasal elit kavramı ile eşanlamlı ve birbiri yerine kullanılması yanlış anlamalara ve değerlendirmelere yol açabilmektedir. Bu yüzden de siyasal elit kavramı, anlamı halen tartışılan ve üzerinde tam olarak anlaşmaya varılamamış bir kavramdır. Bu anlaşmazlık genel olarak kavramın ideal demokrasi anlayışı ile bağdaştırılma zorluğundan kaynaklanmaktadır. Klasik demokrasi teorisi Abraham Lincoln'ün "halkın, halk için, halk tarafından yönetilmesi" (Heywood, 2017) tanımı üzerine kuruludur. Dolayısıyla halkın halk tarafından yönetimi ilkesi ile aristokratik / oligarşik bir gerçeklik olan elitizmi bağdaştırmak oldukça zor görünmektedir. Eski anlamıyla elit yani bir seçkinler grubu, bir soylular grubu tarafından halkın yönetimi ile modern anlamda kullanılan siyasal elit kavramı bu sebepten dolayı net bir şekilde ayrılmalıdır. Literatüre bakıldığında bu yönde de bir karmaşa olduğu söylenebilir. Konu üzerinde çok farklı tanımlamalar ve anlayışlar mevcuttur. Mesela Harold Lasswell'e göre siyasal elit; iktidar / güç sahipleri ve güç sahibi sosyal oluşumlardan gelen kişilerden oluşan bir gruptur (Zuckerman, 1977). Lasswell konuyla ilgili olarak diğer kavramlaştırmaları çağrıştıracak şekilde; toplumdaki kaynakların / iktidarın çoğunu kullanabilen nüfuzlu (etkin) grubu elit, diğerlerini kitle olarak ayırır (Rustow, 1966)². Ona göre siyaseti anlamak ancak ve ancak *nüfuz* ve *nüfuzlu* kavramları ile açıklanabilir. Buradaki nüfuz (etkinlik) kavramının iktidar üzerinde yani karar mekanizmalarında etkinlik anlamında kullanıldığını belirtmek gerekir (Tachau, 1975, s. 4-5). C. Wright Mills ise iktidar elitleri kavramını kullanarak alışılmış çizginin dışında bir tanımlama getirir. Ona göre Amerika Birleşik Devletleri (ABD) örneğindeki söz konusu iktidar elitleri; Beyaz Saray, Ordu ve Küresel Sermaye üçlüsünden oluşur (2000, s. 276). Mills'in yaklaşımında siyasal elit kavramı en tepedeki liderlik ve karar mekanizmalarına hâkim grubu içine almaktadır ve oldukça sınırlı bir anlayışı yansıtmaktadır. Yakın zamanların en önemli demokrasi teorisyenlerinden Robert Dahl ise kavramı biraz daha geniş tutarak; kritik konulardaki siyasal kararlarda tercihleri diğerlerine göre daha ağır basan grubu siyasal elit olarak görme eğilimindedir (Zuckerman, 1977). Geoffrey Roberts; siyasal elit ve yönetici elit kavramlarını kullanarak, Dahl'a benzer şekilde daha üstün siyasal etki sağlama yeteneğine sahip grup olarak siyasal eliti tanımlamaktadır (1977). Bu kadar kısa bir incelemede bile görüldüğü üzere, aynı kavrama en azından üç farklı isim verildiği görülmektedir; siyasal elit, yönetici elit, iktidar eliti. Bu da kavramlaştırmanın ve literatürdeki karmaşayı gidermenin önemli bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Konu için Türkiye örneğine bakılacak olunursa; Şerif Mardin'in merkez – çevre teorisi de aslında Osmanlı döneminden günümüze uzanan bir elit gerçeğinin altını çizmektedir (Mardin, 2015). Onun merkez olarak tanımladığı küçük grup yöneten yani siyasal elit olarak, çevre olarak tanımlanan çoğunluk ise yönetilen yani kitle olarak düşünülebilir. Bu da klasik elit teorisyenlerinin temel önermesi olan yöneten daima küçük bir azınlık oluşturur, çoğunluk ise örgütsüz olmasından dolayı yönetilir anlayışını teyit eder. Kemal Karpat da benzer şekilde bu elit ve elit olmayan ayrımının kökenini 18. yüzyılda mahalli toprak sahibi seçkinlerde (ayanlar) arar ki bu aynı zamanda günümüze kadar uzanan gelenekselci – modernist ayrımının da temelini oluşturur (2012). Mustafa Aydın da söz konusu siyasal elitlerin Osmanlı döneminde askeri ve sivil aydınlar grubu olduğunu iddia eder (2015). Aydın burada önemli bir ayrıma gider ki, bu ayrım konumuzu aydınlatması bakımından dikkat çekicidir; elit ve elitçi. *Seçilmişler* siyasette iktidarı ellerinde tutuyorsa bu yaklaşım elit yaklaşımı olarak adlandırılırken; *atanmışlar* iktidara sahipse bu yaklaşım da elitçi bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (2015). Bu ayrım birçok açıdan Aron'un sınıflandırmasını tamamlayabilecek daha anlaşılabilir hale getirebilecek bir bakış açısıdır. Aron'un tek ve birleşmiş eliti; "tek, birleşmiş ve *atanmış*" olarak; çok ve bölünmüş olanı ise, "çok, bölünmüş ve *seçilmiş*" olarak ifade edilirse bu amaca ulaşılmış olunur.

Yukarıda verilen bütün kavramlaştırmalar ve yaklaşımlar dikkate alındığında; siyasal elit kavramının genel olarak siyasal sistem içerisinde iktidarı doğrudan veya dolaylı olarak kullanan bir gruba işaret ettiği sonucu çıkarılabilir. Burada sözü edilen grubun yapısı siyasal sistemin biçimine göre değişebilir. Bu nokta bir kez daha Aron'u teyit eder niteliktedir. Bütün siyasal sistemler aslında birer elit rejiminden başka bir şey değildir. Ancak aralarında son derece önemli bir fark vardır ki bu da siyasal sistemin doğasını, otoriter, totaliter veya demokratik olarak adlandırılmasını belirler; elitlerin tek ve birleşmiş veya çok ve bölünmüş olmaları.

Buraya kadar açıklanmaya çalışılan bütün elit teorileri, klasik veya demokratik, elit gerçeğini ortaya koymaktadır. Problem bu kavramın tanımlanması ve siyasal elit kavramının açıklığa kavuşturulmasıdır. Günümüz anlamında elit ve siyasal elit kavramlarına en yakın açıklamayı ise Vilfredo Pareto'nun fikirlerinden hareketle ortaya koymak daha tutarlı görünmektedir. Pareto'nun "siyasal olmayan elit" kavramını günümüz anlamında elitler olarak almak ve siyasal kararlara dolaylı etki yapan grup olarak kabul etmek, "siyasal elit" kavramını ise siyasal karar mekanizmalarına doğrudan doğruya etki eden, hatta bu kararları alan grup olarak almak oldukça tutarlı görünmektedir. Bu noktaya en yakın kavramlaştırma ise, Robert Putnam'ın gerek siyasal elit gerekse de elit siyasi

² Orijinal Metin: "The study of politics is the study of influence and the influential... The influential are those who get the most of what there is to get. ... Those who get the most are elite; the rest are mass."

kültürü konusunda çok önemli çalışmasında önerdiği tanımlamadır; “modern toplumlarda profesyonel politikacılar en önemli siyasal elitlerdir”³ (1971). Buradaki *en önemli* ifadesine de dikkat etmekte fayda vardır. Putnam böylece profesyonel politikacılar, siyasal parti milletvekilleri ve partinin üst yönetim katmanlarında görev yapanları kast etmekle beraber, siyasal elit kavramının bununla sınırlı olmadığını, ancak en önemli kesimin bu grup olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Elbette ki gelişmiş demokrasilerde karar mekanizmalarını sadece siyasal elitlere başvurarak açıklamak yetersiz kalacaktır. Elbette demokrasilerde sivil toplum ve diğer siyasal olmayan kuruluşlar da zaman zaman karar mekanizmalarına etkiye bulunmaktadır. Ancak bu etkilerin geçici ve sınırlı olduğunu da kabul etmek gerekir. O halde “süreklilik” kavramı siyasal elit kavramını açıklamada anahtar bir kavram olarak kullanılabilir. Yani sadece doğrudan veya dolaylı şekilde siyasal kararlara etki etme yeteneği olarak tanımlama yetersizdir; bu etkilerin *sürekli* olması siyasal elitlerin diğer elit gruplarından farkını ortaya koymada en önemli bir ayrıçtır. Buradaki süreklilik kavramının da profesyonel siyaset hayatının devam ettiği süreyi kapsadığı açıktır. Tüm bu hususlar dikkate alındığında siyasal elit kavramını; “siyasal karar mekanizmalarına doğrudan veya dolaylı olarak dönemleri içinde *sürekli şekilde etki edebilen* profesyonel siyasetçilerdir” şeklinde tanımlamak en uygun yol olarak görülmektedir. Siyasal elit kavramı bu şekilde kapsamlı bir tanımlamaya tabi tutulduktan sonra şimdi elit siyasi kültürü konusu incelenebilir.

ELİT SİYASİ KÜLTÜRÜ

Siyasal elit (bundan sonra kısaca elit) kavramı yukarıda belirtildiği şekilde açıklığa kavuşturduktan sonra bu gruba hâkim olan siyasal kültürün ne olduğu ne gibi özelliklere sahip olduğu ve kitle siyasi kültüründen farkları ortaya konulabilir. Literatüre bakıldığı zaman siyasal kültür çalışmalarının genel olarak kitle siyasi kültürü araştırmalarına odaklandığı, elit siyasi kültür çalışmalarının ise oldukça sınırlı olduğu ilk bakışta görülebilir. Burada asıl problemin elit siyasi kültürü araştırmalarının yapılmaz zorluklarından kaynaklandığı söylenebilir. Kitlelere yönelik çalışmalarda genellikle anket tekniğinin kullanılması araştırmacılara gerçekten büyük kolaylık sağlamaktadır. Elit siyasi kültüre gelince söz konusu bilinen tekniklerin uygulamasında ve elde edilen sonuçların tutarlılığında birtakım sıkıntılar söz konusudur (Rustow, 1966). Bu nedenden dolayı konu üzerinde oldukça sınırlı çalışmalar mevcuttur. Birçok düşünürün de vurguladığı gibi; bir siyasal sistemin işleyişi, yapısı ve dönüşümü gibi birçok olgu esasen elitler tarafından gerçekleştirilmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, özellikle demokratik toplumlarda karar alma mekanizmaları oldukça karmaşıktır ancak elitlerin bu noktada hâkim olmasa bile *baskın* rolü de açıktır. Elitler ve kitle, Frank Tachau'nun da çok uygun bir şekilde belirttiği gibi birbirini sürekli şekillendirmektedir, ikisi de birbirine siyasete yönelik birtakım değerler aktarmaktadır (1975). Fakat bu karşılıklı etkileşimde, elitlerin çok daha avantajlı oldukları ve kitleyi şekillendirmede çok daha etkili araçlara (en basitinden yazılı ve görsel medya gibi) sahip olduğunu da kabul etmek gerekir. Bu yüzden alanın bu çok ihmal edilmiş konusu özel bir ilgiyi hak etmektedir. Bütün siyasal sistem analizlerinin odak noktasında elitlerin sahip olduğu siyasal kültür öğeleri olmasının daha doğru ve tutarlı sonuçlar sağlayacağı açıktır. Bu çalışmanın önemli amaçlarından birisi de bu gerçekliğe dikkat çekmektir.

Elit siyasi kültürü konusuna geçmeden önce, siyasal elit kavramı da açıklığa kavuşturulduğuna göre, siyasi kültür kavramını kısaca incelemekte fayda vardır. Siyasi kültür; kavramın mucitleri olan Gabriel Almond ve Sydney Verba tarafından çığır açıcı eserlerinde; “siyasal sistem ve onun çeşitli parçalarına yönelik siyasal yönelimler, tutumlar ile bireyin siyasal sistem içindeki rolüne yönelik tutumlar ve tavırlardır” (1989) şeklinde tanımlanmaktadır. İşte bu kavramlaştırmanın elitlere uyarlanmış hali kısaca elit siyasi kültürü olarak tanımlanabilir. Yani elit siyasi kültürü; siyasal sistem ve onun parçalarına yönelik inanç, tutum, davranış ve değerler sistemini anlatır. Siyasal alanda doğru veya yanlış olarak değerlendirilen davranış kalıplarının neler olacağını, bu değerler kümesi belirler ve siyasal sistemin işleyişini de yine bu değerler kümesi sağlar.

Siyasal sistemin işleyişi, daha önce de vurgulandığı gibi sadece elit siyasi kültür öğelerine indirgenemez, bu gerçeklik kitle siyasi kültürü ile birlikte ortaya çıkar. Burada elit siyasi kültürünün önemi, karşılıklı şekillendirme süreci içerisinde, kitle siyasi kültüre göre “daha baskın”, daha etkin olmasından kaynaklanmaktadır. O halde, elit siyasi kültürünün temel karakteristiklerini tespit etmek, hem o toplumda hâkim siyasi kültür kalıbının ortaya konmasında, hem de o siyasal sistemin kurumlarını ve siyasi hayatın nasıl işlediğini anlamada, kitle siyasi kültür araştırmalarına göre çok daha açıklayıcı olacaktır. Doğal olarak, her bir toplum farklı kültüre sahip olduğu için farklı elit siyasi kültürüne de sahiptir. Bu kültür özellikleri çok uzun süreçlerde oluşmuş olduğu için değişiminin de oldukça yavaş olduğu söylenebilir. Dolayısıyla elde edilen veriler, istisnai durumlar (devrimler, savaşlar gibi) hariç olmak üzere, uzun süre geçerliliğini muhafaza ederler. Problem, söz konusu özelliklere ait verileri doğru ve tutarlı bir şekilde elde etmektir.

Elit siyasi kültürünün nasıl araştırılacağı, temel özelliklerinin hangi yöntemlerle ortaya konulması gerektiği ise oldukça tartışmalı bir konudur. Elit siyasi kültürü konusunda ilk önemli çalışma Lucian W. Pye tarafından ortaya konmuş ve elit siyasi kültürünün nasıl çalışılacağı ile ilgili önemli ipuçları sunulmuştur. Pye'nin en önemli ve ilerideki

³ Orijinal Metin; “Those who in any society rank toward the top of the (presumably closely inter-correlated) dimensions of interest, involvement, and influence in politics.... In modern societies professional politicians are among the most important members of the political elite in this sense, and therefore, as a practical matter I will concentrate on them, without intending to imply that they are the only relevant members of the political elite” (Putnam, 1971).

çalışmalara da ışık tutacak önermesi; elitlerin siyasi kültür öğelerine ulaşmak için yapılacak ilk işin elitlerin “ideolojilerinin” çözümlenmesi olduğunu belirtmesidir (Pye, 1965). Pye aynı çalışmada kitle siyasi kültürü özelliklerinin anket yöntemiyle belirlenebileceğini ancak bu tekniğin elitler için uygun olmadığını özellikle belirtir (1965). Ona göre elit siyasi kültürünün araştırılmasında öncelikle ideolojilere yoğunlaşarak, ideolojiyi oluşturan faktörlerin çözümlenmesi yoluyla tutarlı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu yaklaşım çok daha önemlidir, çünkü buralarda elitlerin siyasal sisteme hakimiyetleri çok daha belirgindir ve kitleden ziyade elitler siyasi kültürün oluşumunda ve değişiminde öncü rol oynarlar. Pye’in çalışması gerçekten de elit siyasi kültürünün temel özellikleri bakımından oldukça bilgi verici ve aydınlatıcıdır. Ona göre, elitler ve kitle arasında farklı *homojenlik derecesi* siyasal sistemin tipini belirleyen önemli bir değişkendir. Bu alan için çok önemli bir bulgudur. Elit ve kitle ayrımının en temel karakteristiği olarak elitlerin daha homojen bir siyasal kültüre sahipken kitlede bu durumun söz konusu olmadığı önerilmektedir, ki bu oldukça doğru görünmektedir ve Mosca’nın yönetici elitin örgütlenmiş olmasından dolayı yönetebildiği fikri ile de örtüşür. Pye’in diğer önemli tespiti, siyasal gelişmenin bazı durumlarda çok daha gelenekselci bir bakış açısı getirebileceğidir. Söz konusu tespitler; Türkiye’nin yakın tarihine, özellikle çok partili siyasi hayata geçişten sonraki dönemlere bakıldığında oldukça geçerli görünmektedir. Gerçekten de 1950’den sonra siyasal gelişme ile birlikte Türkiye’de daha gelenekselci bir bakışın elitlerde hâkim olduğu ve bu bakış açısının elitler arasında daha homojen bir yapı gösterdiği çok kısa bir gözlemlerle ortaya konulabilir (Frey, 1965). Bu tespitleri destekleyen diğer bir çalışma demokratikleşmeyi, demokrasiye geçişleri açıklamaya çalıştıkları eserlerinde Burton ve Higley tarafından ortaya atılan “elit yerleşmesi ve yakınsaması” (elite settlement / elite convergence) olarak adlandırılabilir teorileridir. Elit yerleşmesi; farklı görüşlere sahip ve çekişme halindeki elitlerin yeni bir siyasal sistem üzerinde görüşmesi her birinin meşru bir siyasal aktör olarak hepsi tarafından kabul edildiği bir durumdur ve durum demokratikleşmeyi getirir (Burton & Higley, 1987). Yerleşme tamamlandıktan sonraki safha ise elit yakınsamasıdır ki bu safhada anti sistem elitler radikal davranışlarını seçimlerle işbaşına gelebilmek iktidara sahip olabilmek adına tamamen terk ederler ve bu da gelişmiş (consolidated) demokrasiyi getirir (1987). Görüldüğü üzere bu bulgular da Pye’in özellikle siyasal olarak gelişmekte olan toplumlarda geçerli olan homojenlik derecesi önermesini destekler niteliktedir.

Elit siyasi kültürü araştırmalarında belki de en önemli ve yol gösterici çalışma ise, Robert Putnam’ın 1971 yılındaki “Studying Elite Political Culture: The Case of Ideology” başlıklı makalesidir (1971). Başlıktan da anlaşılacağı gibi, Putnam elit siyasi kültürü çalışmak için Pye’in ideolojilere odaklanması önermesini başlangıç noktası olarak almıştır. Söz konusu çalışma doğrudan doğruya elit siyasi kültürünün nasıl çalışılması gerektiğine yönelik olması ve somut bir metodoloji ortaya koyması bakımından çığır açıcudur. Putnam’a göre; elit siyasi kültürü özelliklerini ortaya koymanın en iyi yolu mümkün olduğu kadar fazla sayıda mülakat yapmak ve bunları analiz etmektir. Konumuz için en önemli katkısı ise elit siyasi kültürünü açık bir şekilde kavramlaştırmasıdır. Ona göre elit siyasi kültürü; “siyasal sistemin liderlerinin siyasetle ilgili olarak sahip oldukları inançlar, değerler ve alışkanlıklar” şeklinde tanımlanabilir (1971). Arend Lijphart ise, bu konuda Pye ve Putnam’dan farklı olarak sistematik anketlerin elit siyasi kültürü araştırmalarında etkin olarak kullanılabilirliğini ileri sürmüştür (1989). Yukarıda açıklanan nicel (quantitative) yöntemlere karşılık, bazı araştırmacılar da nitel (qualitative) yöntemlerin kullanılmasının daha doğru sonuçlara ulaşmada uygun olduğunu belirtmişlerdir. Örnek olarak Joe Freeman, Amerikan Demokrat ve Cumhuriyetçi Partiler üzerine yaptığı araştırmada karma bir yöntem kullanmış ve bunun konu üzerinde daha doğru sonuçlar sağladığını iddia etmiştir. Ona göre; sadece elitler ile mülakatlar değil elitlerin söylevleri, konuşmaları gibi hususlar da dikkatle gözlenmeli ve analiz edilmelidir (Freeman, 1986). Katarina Barling ise çalışmasında nitel ve yorumlayıcı (interpretivist) yöntemin daha uygun olduğunu ileri sürmüştür (2013).

Yukarıda özet olarak açıklanmaya çalışıldığı gibi esas problem, elit siyasi kültürü özelliklerinin, temel karakteristiklerinin nasıl doğru olarak ortaya konulabileceği konusudur. Konu üzerinde genel olarak “nicel ve nitel yöntemlerin bir çekişmesi” ve farklı yöntem önerileri konusunda anlaşmazlık devam etmektedir. Birçok araştırmada genel kabul gören anket tekniğinin, Pye’in önermesini takip ederek, elit siyasi kültürü araştırmaları için oldukça sığ bir analiz çerçevesi sağladığı ise güçlü bir şekilde ileri sürülebilir. Sergilenen siyasi davranışların, elit siyasi kültürünün ayrılmaz bir parçası olduğunu ve davranışları göz ardı ederek yapılacak analizlerin eksik olduğunu ileri süren araştırmacılar (Ebel, Toras, & Cochrane, 1991) birçok bakımdan haklı görünmektedir. Mülakatlarda, röportajlarda ve hatta anketlerde ortaya çıkabilecek *tavır takınmadan* dolayı ortaya çıkabilecek yanlış sonuçlar, davranışları da içeren nitel yöntemlerle desteklenmedikçe eksik kalacağı değerlendirilebilir. Bu konuda “gerçek elit siyasi kültürü ve ideal elit siyasi kültürü” ayrımı yapan Tucker’ın görüşleri bu önermeyi destekler niteliktedir (1973). Burada ideal elit siyasi kültürü kavramından kasıt, toplumun kendisinden beklediği ideal kültür kalıplarının yansıtılmasıdır. Mülakat veya anketlerle elde edilecek nicel veriler, ister istemez bu ideal elit siyasi kültürü karakteristiklerini yansıtacaktır. Gerçek siyasi kültür özellikleri ise, ancak ve ancak elitlerin siyasi arenadaki davranışları ile doğru ve tutarlı bir şekilde ortaya konulabilir. Burada önemli olan *davranış* kavramıdır. Kavramın içeriği konusunda da önemli bir tartışma söz konusudur. Fakat kısaca Alain Lancelot’un çok yerinde belirttiği gibi davranışlar “fiziksel ve sözel davranışlar” olarak ikiye ayrılabilir (1976). Sözel (verbal) davranışlar, elitlerin en doğal gözlenebilir ve analiz edilebilir davranışlarıdır. Siyasal elitler; birçok tartışmalı konuda sürekli olarak televizyonlarda, radyolarda gazetelerde beyanda bulunurlar, yani sözel eylemlerde bulunurlar. Bu mekanlara

parlamentolardaki konuşmaları da ilave edilince, elit siyasi kültürü analizleri için çok büyük miktarda veri elde edilebilir. Elde edilen söz konusu sözel veriler, sistematik bir analize tabi tutulduğu zaman da elit siyasi kültürü özellikleri doğruya çok yakın bir şekilde ortaya konulabilir. Bu noktadan hareketle de “söylem analizi” metodunun elit siyasi kültürü araştırmalarının ayrılmaz bir parçası olması gerektiği rahatlıkla ileri sürülebilir⁴.

SONUÇ

Elit ve siyasal elit kavramlarının literatürde kullanımının gündelik dildeki elit kavramının kullanımı ile karıştırıldığı ve bu karışıklığın akademik araştırmalarda da tutarsız sonuçlara yol açtığı gözlenmiştir. Gerçekten de araştırmada örneklerle gösterildiği gibi, bu noktadaki karışıklıklar elit siyasi kültürü araştırmalarında da uygulanacak metod konusunda problemlere yol açmıştır. Bu yüzden elit siyasi kültürü çalışmalarına başlamadan önce siyasal elit kavramının açıklığa kavuşturulması hayati öneme sahiptir. Çalışma sonucunda siyasal elit kavramının Robert Putnam’ın tanımlamasının modifiye edilerek; “siyasal karar mekanizmalarına doğrudan veya dolaylı olarak *sürekli* şekilde etki edebilen profesyonel siyasetçilerdir” şeklinde alınmasının ve buna göre araştırmaların kapsam ve yönteminin belirlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Elit siyasi kültürü konusunda da literatürde nadir kavramlaştırma çalışmaları içerisinde en tutarlı görünen ve yine Putnam’a ait; “siyasal sistemin liderlerinin siyasetle ilgili olarak sahip oldukları inançlar, değerler ve alışkanlıklar” şeklinde kavramlaştırmanın en uygun ve kapsamlı tanımlama olduğu görülmektedir. Bu esaslardan hareketle; siyasal karar mekanizmaları üzerinde sürekli etki sahibi profesyonel politikacıların siyasal kültür özellikleri, yani siyasal sisteme yönelik inanç, değer ve alışkanlıklarını ortaya koyacak kapsamlı çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Elit siyasi kültürü araştırmaları konusunda ise; anket tekniğinin yetersiz olacağı, bundan dolayı da Pye’in elitlerin ideolojilerine odaklanılmasının önermesinin mutlaka göz önüne alınmasının gerektiği görülmektedir. Elitlerin ideolojik özelliklerinin ise; anket, mülakat veya röportajlardaki tavır takınmadan kaynaklanabilecek eksikleri ve tutarsızlıkları giderebilmek için siyasal elitlerin; beyanat, demeç ve parlamentodaki konuşmalarının söylem analizi gibi nitel yöntemlerin de kullanılmasının daha doğru ve tutarlı sonuçlara ulaşmada etkili olacağı söylenebilir.

Konunun önemi; siyasal elitlerin ve onların siyasi kültürünün bütün siyasal sistem üzerinde *baskın* etkilerinden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden de elitlerin siyasi kültür özelliklerinin doğruya en yakın ve tutarlı bir biçimde tespit edilmesi, incelenecek her türlü siyasal sistemin yapısını, işleyişini, kurumsallaşma süreçlerini ve geleceğe yönelik değişim dinamiklerini anlamada belki de en önemli bir faktör olarak görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Almond, G. A., & Verba, S. (1989). *The Civic Culture*. California: Sage Publications Inc.
- Aydın, M. (2015). *Siyasetin Sosyolojisi* (4. Basım). İstanbul: Açılım Kitap.
- Barrling, K. (2013). Exploring the Inner Life of the Party: A Framework for Analyzing Elite Party Culture. *Scandinavian Political Studies*, 177-199.
- Bottomore, T. (1993). *Elites and Society* (2. Basım). London: Routledge.
- Burton, M. G., & Higley, J. (1987). Elite Settlements. *American Sociological Review*, 295-307.
- Delican, M. (2000). Elite Theories of Pareto, Mosca and Michels. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 323-335.
- Ebel, R. H., Toras, R., & Cochrane, J. D. (1991). *Political Culture and Foreign Policy in Latin America*. New York: State University of New York.
- Freeman, J. (1986). The Political Culture of the Democratic and Republican Parties. *Political Science Quarterly*, 327-356.
- Frey, F. W. (1965). *The Turkish Political Elite*. Massachusetts: The M.I.T. Press.
- Heywood, A. (2013). *Politics* (4 Basım). New York: Palgrave Macmillan.
- Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş* (19. Basım). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karpat, K. K. (2012). *Elites and Religion: From Ottoman Empire to Turkish Republic* (3. Basım). İstanbul: Tımas Publishing.
- Lancelot, A. (1976). *Siyasal Tavırlar*. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Lijphart, A. (1989). The Structure of Inference. In G. A. Almond, & S. Verba, *The Civic Culture Revisited* (pp. 37-56). California: Sage Publications, Inc.

⁴ Söylem analizi metodunun elit siyasi kültürü araştırmalarında kullanımı ile ilgili olarak detaylı bilgi için bakınız; Üstündağ G.M. (2018)., *Elite Political Culture in Turkey: The Case of Justice and Development Party*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

- Mardin, Ş. (2015). *Türkiyede Toplum ve Siyaset* (21. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Michels, R. (1968). *Political Parties. A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy* (2. ed.). New York: The Free Press.
- Mills, C. W. (2000). *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.
- Mosca, G. (1939). *The Ruling Class*. New York: McGraw Hill Book Company Inc.
- Pareto, V. (1935). *The Mind and Society* (Vol. III). London: Jonathan Cape Ltd.
- Pareto, V. (2015). *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Putnam, R. D. (1971). Studying Elite Political Culture: The Case of "Ideology". *The American Political Science Review*, 651-681.
- Pye, L. W. (1965). Introduction: Political Culture and Political Development. In L. W. Pye, & S. Verba, *Political Culture and Political Development*. New Jersey: Princeton University Press.
- Rustow, D. A. (1966, Temmuz). Review: The Study of Elites: Who's Who, When, and How. *World Politics*, 18(4), s. 690-717.
- Tachau, F. (1975). *Political Elites and Political Development in the Middleeast*. Cambridge: Schenkman Publishing Company, Inc.
- Tucker, R. C. (1973). Culture, Political Culture, and Communist Society. *Political Science Quarterly*, 173-190.
- Zuckerman, A. (1977). The Concept "Political Elite": Lessons from Mosca and Pareto. *The Journal of Politics*, 324-344.